

Josef Babáček

Sláva i pád dvou údolí

Minulost i trochu současnosti statků Časkovec a Martinice

Chtěl bych tímto příspěvkem upozornit na zašlou slávu statků Časkovec a Martinice i jejich šlechtických majitelů a také vyplnit chybějící mezery v historii této oblasti Kloboucka. Dodnes ještě žijí přímí pamětníci poslední německo-česky mluvící šlechty, jež zde zanechala výrazné stopy.

Lokality Časkovec a Martinice, o kterých bude řeč, se nacházejí na hlavním tahu silnice Brno–Hodonín ve směru z Brna asi 2,5 km před městečkem Klobouky – vpravo Martinice, vlevo Časkovec. Obě v romantických údolích, dnes ztichlé a opuštěné. Přitom tomu není tak dávno, co zde pulzoval čilý život, k němuž se upíral zrak širokého okolí. Obě místa hrála poměrně důležitou úlohu v životě mnoha lidí, přinejmenším v nich zde nacházelo četné množství lidí svoji obživu. Dodnes z nich někteří ještě mohou vydat svědectví o slávě i pádu těchto lidmi i Bohem zapomenutých kouzelných míst.

Vzhledem k rozsáhlosti majetkových vztahů musíme začít poněkud zeširoka a především se zmínit o předcházejících majitelích. Byli jimi rytíři Ignác, Augustin, Leopold a Albert z Neuwallů, kteří vlastnili na tu dobu veliký majetek nejen v našem regionu. Byli to pokřtění Židé a žádný z nich se nenaučil česky. Národnostně nebyli předpojatí a osobně udržovali s lidem dobrou vůli. Albert byl jedním z předních pracovníků na tzv. selském směnu kroměřížském.

Kromě Klobouk a Martinic sestávalo jejich panství ještě z Borkovan, Bohumilic, Kašnice, Moutnice a Rozařína. Zakoupením klobouckého panství od dvorního rady Dornfelda roku 1820 za 200 tis. zl. nastala pro ně i pro obyvatele tohoto kraje nová éra. Neuwallové byli odvážní podnikatelé; viděli, že zde není žádný průmysl, a tak bez většího průzkumu vsadili na toto odvětví. V malinké osadě Martinice, vzdálené asi 2,5 km severozápadně od Klobouk, v nichž měli svoje sídlo – zámek na klobouckém náměstí, v roce 1837 postavili parní cukrovar, první na Moravě a ve Slezsku a druhý v rakousko-uherské říši. Později zde vybudovali také lihovar a potašárnu. Čtyři roky nato, tedy v roce 1841, zakoupili ještě statek Šitbořice.

Hned v prvním roce provozu v martinickém cukrovaru vyprodukovali 448 q surového cukru, ve druhém roce vyrobili 18 vagonů surového cukru dokonce dobré kvality, na který spotřebovali 224 vagonů cukrové řepy.

V lihovaru bylo zaměstnáno celkem málo dělníků, kdežto v cukrovaru během sezóny, která trvala tři až šest měsíců v roce, pracovalo více jak 30 osob. Větší množství lidí však nacházelo zaměstnání při pěstování cukrové řepy. Martinice se tak proslavily v širokém okolí, staly se magnetem pracovních příležitostí a vedle toho i výletním místem.

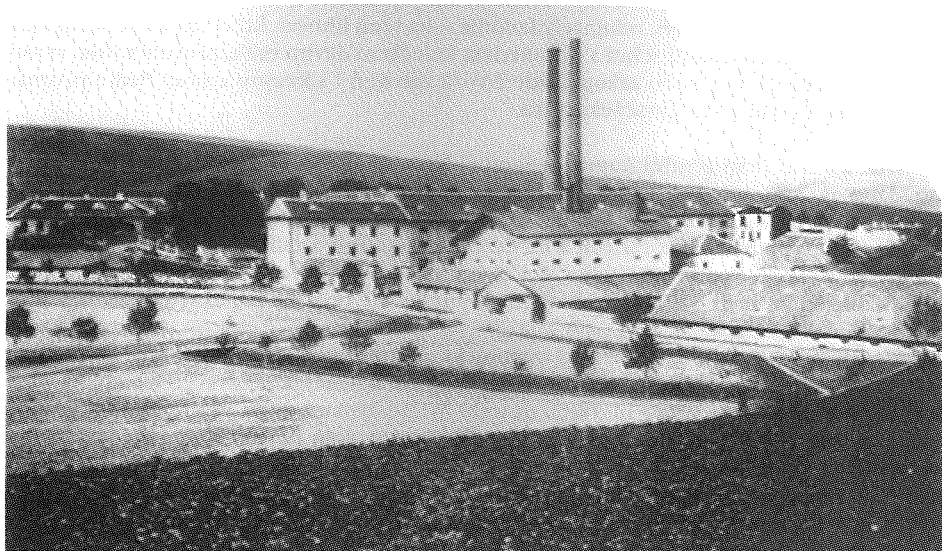
Lidé v našem kraji v té době nebyli zvyklí na tovární práci, ovšem pravidelný příjem z ní plynoucí je lákal, třebaže za 16 hodin práce – tedy od čtyř hodin ráno do osmi hodin večer – se platilo 52 krejcarů. Během těchto 16 hodin měli půl hodiny na snídani a hodinu na oběd. Jídlo si buď nosili s sebou, nebo jim ho přinášeli příbuzní, to však jen těm, kteří pocházeli z nejbližších okolí. Byli zde totiž zaměstnáni dělníci i ze vzdálenějších končin (např. dělník Flodr až z Brumovic). Ti to měli se zabezpečením stravy velmi složité.

Jakýmsi správcem fabriky, dělníci jej nazývali inspektorem, byl žid Seidl, lakomý a opatrný patron. Mívali s ním těžké pořízení, než přidal nějaký krejcar za dlouhou a těžkou dřinu.

Vzhledem k celkovému vybavení fabriky a velké pracovní zátěži nebyla nouze o časté a mnohdy i velice těžké úrazy. Např. dělníku Gálovi z Divák uklouzla noha a spadl do vřelých výpalků, a to právě v době, kdy mu jeho manželka nesla oběd. Snažil se vylézt, křičel bolestí, opřenýma rukama se chystal vřelých železných trubek. Na pomoc mu přispěchali ostatní, vytáhli jej, avšak za velikých bolestí zemřel ještě týž den. Doma měl čtyři nezopatřené děti.

Ten rok potkalo neštěstí i dělníka Loprajze z Klobouk – také v lihovaru. Uvedený mívál dřen v nohách, a tak při pálení „špritusu“ si trochu odlil do plechového kbelíku. Svítíl si, protože to bylo v noci. Postavil si světlo na zem, ale neopatrně se k němu nahnul a chytly na něm šaty. Lekl se a volal o pomoc, kamarád viděl společníka v ohni a v rychlosti na něj vylil ještě kbelík s lihem, protože jindy v něm bývala voda. Loprajz v ukrutných bolestech po dvou hodinách zemřel.

K dalšímu neštěstí došlo tentokrát v cukrovaru. Jednomu z mladých dělníků, měl 23 roku a těsně před svatbou, při práci stroj vtáhl rukáv, stáhl ruku mezi kolečka a následně rozdrtil. Odmítal si nechat ruku amputovat, a když ho potom zavezli do Brna ke sv. Anně, bylo už pozdě. Zemřel třetí den.

Snímek z počátku sedmdesátých let 19. století – martinický cukrovar, v té době už ztichlý, a lihovar, který byl funkční až do roku 1946.

Atmosféru v této fabrice i její konec velice emotivně vystihli bratři Mrštíkovi ve své románové kronice Rok na vsi, a to v kapitole Silůvka. Tady čteme:

Po tři desetiletí – život plný práce a veselí, hluku, obchodu a činu trásl všemi prostorami od základů až po hřebeny střech – v plné kampani ráz naráz bil tu hrom. Spousty cukrovkou naplněných selských vozů plnily všechny volné prostory kolem továrny, vesele vlály černé praporce začouzených komínů do stydnoucího kraje. Hučely stroje, nějak rozpustile hvízdaly parní píšťaly kotlů.

Ohromné hospodářské dvory ani nestačily všem potřebám silůvského závodu. Pivo var hasil pecemi rozžhavenou žízeň na straně jedné, velká, bílá hospoda sytila vyhladovělé pracovníky na konci druhém. Nálevna, od léta do jara stále natlučená lidem dělnickým a selským, ani se takřka nezavírala – nebo, tak se aspoň zdálo, lidé odcházející v noci podávali si ruce s přicházejícími zrání. Za nálevnou zas řemeslníci a strojníci, dozorcí a šafáři užívali svého groše, a v patře v kasíně úřednickém pohádky i neuvěřitelná podání kolují mezi lidem dodnes o tom, jak na Silůvce bývalo, když „šla ještě fabrika“. Plesy s tanečnicemi z Brna i Vídně, koncerty, pitky, noci bouřlivé a pusté, hotové orgie, pohanské a nekřesťanské sázky slavily se tu několikrát do roka.

A ze všeho toho nic.

V pěkné, malé kotline, obklíčené zelenými vrchy a lesy ze shluku budov při silnici stulených vysoko se zdvíhají dva začerněné ohromné komíny, smutně a bez života, bez kouře

do kraje trčícího cukrovaru. Jako dvě jehly čnějí k čistému nebi černé ty dymníky a v tiché, mrtvé jejich jsoucnosti cosi jako by tkvělo úžasné teskného. Dávno, dávno už naposled vydechly pece, umlkly transmise, strojníci rozebrali saturace, odvezli, vyklidili kdejaký potřebný kus železa. Zbyla jen ta úžasná dřímota zapáchající dechem tlící zdechlíny. Zpusťla patra, zpuchřela lešení, hrozným tichem a tmou naplnily se klenby, piščíci potkani obsadili lešení a netopyři pažení vrchní.

Cukrovarnický krach z let sedmdesátých zabil i tento cukrovar a od těch dob jako mor by byl vypláchnul celé okolí. Nebylo železnice, nebylo vody – a majetníci jako by si protírali oči a viděli, že zápas s ostatním světem je nemožný. Propustili úřednictvo, rozprodali stroje i statky, zrušili pronájmy, vlastnictví zbylé rozdělili – a smrt následovala ihned nato. Z celého života zbyly jen ty dva nahé černé komíny, příšerně trčící do výšin nebe. Ach, jak najednou ztichla ta nádvoří, odumřely kolonie – ba i ten lihovar, který zbyl a se stroji už si jen pohrával jak dítě, když si hrál s vylomeným kolečkem dávno rozházených hodin, zvyšoval víc mdlobu celého toho zákoutí, kde živořil zároveň i s kvasničárnou! Padl i pivovar, neschopný zápasu o větší výtěžek z piva.

Dne 29. 12. 1853 zemřel Augustin Samuel Neuwall, zakladatel a hybná páka rodinného klanu. Po jeho smrti se hospodářství ujali jeho synové Albert, Leopold a také Emanuel. Neohroženě pokračovali ve šlépějích svého otce a upevnili své postavení v jihomoravské hnědouhelné pánvi v Hovoranech a na Čejči. Tu zakoupil a zahájil v ní těžbu ještě jejich otec v roce 1841. V roce 1850 se v čejčských dolech vytěžilo 118,5 vagonů lignitu. Zameštnání zde našlo 136 dělníků. Vytěžený lignit kromě prodeje úspěšně používali v martinickém cukrovaru a lihovaru.

V padesátých letech 19. století byl martinický cukrovar největším na Moravě a technicky i technologicky nejvyspělejším cukrovarem v tehdejší říši. Avšak po dvaceti letech provozu, v roce 1879, zanikl. Jedním z hlavních důvodů byl nedostatek vody a problém s dopravou. Neexistovala zde železnice a doprava uhlí z čejčských dolů povozy byla velice nákladná. K výrobě cukru je potřeba velkého množství vody, a té zde bylo od samého začátku nedostatek, i když zde byly vyhloubeny tři obrovské zděné studny s třímetrovým průměrem a dvě malé vodní nádrže. Přesto v určitém ročním období ani tato kapacita nestačila.

Dál zůstal v provozu jen lihovar, a to až do roku 1946. Tehdy zanikl i on a z někdejšího obrovského majetku Neuwallů příliš nezůstalo. Z dochovaných záznamů je zřejmé, že nemalý podíl na této skutečnosti měla i státní moc.

Roku 1867 koupila velkostatek privátní společnost martinického cukrovaru, roku 1870 pak Moravská banka pro průmysl a obchod a v roce 1881 statek s rozlohou 547 ha koupil redaktor Josef Dufek z Ostrovačic. Neuwallové museli majetek prodat vzhledem ke své zadluženosti, vzniklé zejména následkem nerentability cukrovaru (značné náklady na dovoz paliva, velká vzdálenost od železniční dráhy – 21 km, nepodařené burzovní spekulace v obchodu s cukrem). Přesto však ještě roku 1850 založili v místě mezi Kloboukami a Morkůvkami poplužní dvůr pojmenovaný na počest Augustina Neuwalla „Augustinovo“, u kterého bylo přibližně 70 ha zemědělské půdy. Také ještě vlastnili zámek v Kloboukách, který byl původně vystavěn dřívější klobouckou vrchností – klášterem v Brně-Zábrdovicích jako jejich klášterní rezidence. (V hospodářské části zámku bydleli v letech 1870–1881 rodiče T. G. Masaryka.)

K majetkům Neuwallů patřil i dvůr Časkovec s výměrou zhruba 200 ha půdy a 150 ha lesních pozemků. V souvislosti s ním je třeba se zmínit o zaniklé vsi Častkovice, která ležela blízko dnešní polní cesty spojující Bošovice a Klobouky, v prostorách dnešní trati Randlíčky u vydatného pramene potoka Hrachůvky. Dějiny této osady jsou spojeny s dějinami tehdejšího správního a církevního střediska Klobouk. Na počátku 14. století přešla osada na čas do vlastnictví Jaroslava ze Šternberka, ale po krátké době se vrátila do vlastnictví zábrdovického konventu. Ten zřídil pod vsí rybník Závist (zvaný Knapek). Pro blízkost lesů s výhodnými úkryty přežila tato vesnička husitská tažení Moravou i uherské války a zanikla až asi roku 1623, tedy na počátku třicetileté války. Tehdy k nám

vtáhl sedmihradský vévoda Bethlén Gábor s velmi početným vojskem asi 40 000 mužů, k nimž najal dalších 20 000 Turků, a pustošil celý kraj od Hodonína až po Hustopeče. Císařské vojsko leželo v obklíčení kolem Hodonína, a cizácké tlupy tak řádily bez zábran po celé léto 1623. Až pro těžké zásobovací potíže a blížící se zimu nabídl Gábor císaři smír. Z té doby existuje záznam zábrdovického opata o vsi Častkovice – že „byla skrze turecké války a vojenské věci ve zkázu uvedena“. Šlo asi o malou osadu, protože všechny její pozemky i lesy připadly k blízkému dvoru. To vše bylo později v nabídce k prodeji a svobodný pán Josef Duffek, redaktor pocházející z Ostrovačic, v roce 1881 celé panství koupil.

Příchodem nového majitele došlo ke změnám v technologii obdělávání půdy a také k lepší organizaci práce. Jak čas plynul, zámek dostal nový kabát a interiér se zaplňoval vzácnými obrazy, gobelíny, jeleními a srnčími trofejami. Život na zámku plynul jak v pohádce, dokud mladý pán, užívající dosud plnou měrou světských radovánek, neonemocněl chorobou u příslušníků šlechtických rodů tehdy častou.

Delší chůze Josefovi začala činit potíže a po čase byl nemilosrdně odkázán na cizí pomoc. Té se mu dostalo od slečny kuchařky – plnějších proporcí, robustního vzezření, tmavých vlasů a hašteřivé povahy, která byla Josefovi k dispozici 24 hodin denně. Kuchařka – Josefa Šantrochová – vlastně řídila domácí i hospodářský chod celého panství. Když bylo potřeba, ochotně naložila pana Josefa na záda a přinesla ho až ke kočáru, kde jej opatrně složila do rukou kočího Josefa Jahelky, který pána vyvážel na obvyklou denní projížďku.

Svobodný pán Josef Duffek měl bratra Antonína, který žil bohémským životem ve Vídni, holdoval hrám v kostky a riskům na burze. Na rozdíl od svého bratra se však stačil oženit, a to s půvabnou herečkou Eleonorou Forgačovou. 8. 11. 1889 se manželům narodila holčička (budoucí paní baronka), která při honosném křtu dostala jméno Marie. Po dvou letech se narodila druhá dcera, Gisela. Antonín občas zajížděl za svým bratrem do Klobouk s prosbou o finanční pomoc. Ten z toho žádnou radost neměl a byl vždy rád, když bratr po dvou či třech dnech návštěvy a s několika tisíci korunami půjčky zase odjel. Hlavně slečna kuchařka s těmito půjčkami bouřlivě nesouhlasila. Josefa však trápily i jiné starosti, jak zdravotní, tak i provozní.

Prvorozená Marie – Mici – okouzlující světlá bruneta s mandlovýma očima byla miláčkem rodiny. Vystudovala na ženském gymnáziu a už za dob studií měla ráda větší společnost. Byla veselá povahy a kam přišla, byla středem pozornosti. Při jedné z plesových návštěv se setkala s baronem Oskarem Mittisem, který v té době byl jako Němec vyšším státním úředníkem ve Vídni. Netrvalo ani dvě léta a pan baron požádal Miciny rodiče o její ruku. Pan Antonín se hned nevyjádřil a nechal si budoucího zete nejdrívě prověřit. Prověrka dopadla dobře, Oskar Mattis byl shledán jako skvělá partie. Měl titul barona a měsíční plat jako vyšší státní úředník. To bylo ze všeho nejdůležitější, protože díky Antonínovým finančně náročným zálibám u Duffků ve Vídni klepala sem tam bída na dveře.

Novomanželé žili bezstarostným životem, užívali výhod postavení s pravidelnou aparáží, navštěvovali divadla, plesy. V roce 1910 se jim narodil syn, který dostal po otci jméno Oskar, a kmotrem mu byl jeho prastrýc Josef z Klobouk. Oskar byl původem říšský Němec, jeho rodiče žili na panství v Německu, poměrně daleko od Vídně. Jen čas od času se na mladě přijeli podívat vždy s hromadou dárků pro všechny. Mladý Oskar začal chodit do školy ve Vídni a na prázdniny jezdil i s maminkou Marií vždy na několik dní do Klobouk na zámek za svým prastrýcem, který mu byl velmi nakloněn. Dopřával mu projížďky kočárem po okolí či lov v polích a lese. Také Oskar svým chováním projevoval prastrýci upřímnou náklonnost. Během let zde získal i několik kamarádů a kamarádek. V nedalekých Líchách, kde se prováděly výmlaty a konaly dožínkové slavnosti, se hostěradská omladina i s Oskarem bavila honičkami mezi stohy slámy, na což pak Oskar ve stáří vzpomínal jako na nejkrásnější chvíle dětství.

Antonín dál pokračoval ve svých zálibách a jezdil za svým bratrem Josefem pro půjčky, což se Antonínově manželce přičilo, a proto s ním přestala komunikovat. Při jedné své návštěvě se neměl k odjezdu, možná také proto, že mu Josef již odmítal pomoc. Vyčlenil mu pokojíček a přidělil jakési podřadnější funkce s určitým denním řádem, kdy se měl starat

o chod hospodářství. Pro Antonína to bylo jakýmsi zadostiučiněním a tyto úkony rád prováděl. S přibývajícím časem však s nelibostí přihlížel na stále důvěrnější chování Josefa a kuchařky. Všichni tři tak žili ve velkém napětí.

Když jednou Antonín žádal Josefa o další půjčku, kuchařka mu s hněvem zarudlou tváří jako paní domu ostře odpověděla: „Ani halíř – a jeď si do Vídně!“ Druhého dne, v pondělí 7. srpna 1922, byl jarmark právě se konající na klobouckém náměstí v pravé poledne přehlušen třemi výstřely z pušky. Po chvíli už všichni věděli, že se páni postříleli.

Osudného dne Antonín znovu před polednem zašel za bratrem se svou žádostí a také s tím, že je to naposled a že mu vše vrátí. Kuchařka byla rozhovoru přítomna a s křikem Antonína vyháněla. Ten nakonec sňal ze stěny loveckou pušku a nejdříve zamířil na nenáviděnou kuchařku a z bezprostřední blízkosti vystřelil. Pak zamířil na svého bratra a nakonec na sebe.

Antonín nevěděl, že bratr Josef už dávno měl u notáře sepsaný testament, ve kterém všecek svůj majetek rozdělil. Větší půlku dostal milovaný Oskar a tu jen o trochu menší část majetku Friedl – syn Gisely. V té době byli oba nezletilí, Oskarovi bylo 12 roků.

Po Josefově smrti se ujala hospodářství Oskarova matka Mici a nastěhovala se na zámeček do Klobouk. Zemědělství nerozuměla, ale měla dobré spolupracovníky, na něž se mohla spolehnout. Na Časkovci byl šafářem pan Schnebaum, odborník na slovo vzatý, který ještě s pomocným drábem vedl hospodářství. V Kloboukách tuto funkci zastával pan Jakub Svoboda, jenž vykonával ještě funkci zahradníka, měl k ruce drába a nádenici paní Marii Jahodovou.

V říjnu roku 1924 bylo pozůstalostní řízení okresním soudem v Kloboukách ukončeno. Mladého Oskara zastupoval jeho otec dr. Oskar Mittis, ředitel Státního archivu ve Vídni, a jeho bratrance Friedla Kloimüllera dr. Jar. Lecian, advokát z Brna. Ten přišel s návrhem na možnost vyplacení svého mandanta tak, aby celistvost majetku zůstala zachována. Jako nezájímavý dohlížitel při této transakci byl přizván pan dr. Hans Weiss, velkostatkář z Těšan. Bylo tedy navrženo a posléze v plném rozsahu akceptováno, že Oskar prostřednictvím matky vyplátí svého bratrance Friedla Kloimüllera částkou 430 000 Kč. Friedl se kromě těchto peněz na hotovosti, za které ihned zakoupil statek u Štýrského Hradce („Friedlhof“), dále spolupodílel s Oskarem 50% účastí na pohledávce za 210 000 Kč u jedné uhliřské vídeňské firmy, na zástavních listech u Hypoteční banky Markrabství moravského za 80 000 Kč a na rakouské válečné půjčce deponované u Všeobecné české bankovní jednoty v hodnotě 499 000 Kč. Gisela si pak navíc odvážela na Friedlhof kuchyňské nádobí, obrazy, koberce, 20 srnčích parůžků a jeleních parohů a dalších 78 kusů pozůstalostních věcí. Vše probíhalo podle předem stanoveného programu bez emocí a ke spokojenosti zúčastněných. Sestry Mici i Gisela si pomocí soudu investované finanční prostředky zabezpečily a pojistily tak, že do 30. roku věku svých synů měly pobírat dividendy každá ze svých statků jako úroky ze zapůjčených finančních prostředků, Mici si do úpisu soudně nechala připsat vlastnictví ideální poloviny.

Pan Josef Duffek, majitel panství, byl také spravedlivým i ke svým nejbližším spolupracovníkům. Ve své závěti nezapomněl na svého kočího Josefa Jahelku a zahradníka Jakuba Svobodu. Těmto dvěma odkázal po 5 000 Kč a paní Marii Jahodové, nádenici, 2 000 Kč. Na tu dobu, vlastně čtyři roky po osamostatnění republiky, to bylo hotové jmění. Nezapomněl ani na chudé v Borkovanech a Kloboukách, kterým odkázal po 2 000 Kč – tyto peníze pak vyplácela obecní rada.

Paní baronka Marie Mittisová se stala majitelkou ideální poloviny klobouckých statků a za svého syna se tedy ujala hospodářského kormidla. Provedla několik hospodářských změn, které však neměly valného významu na výnosech a zvelebení hospodářství. Po osmi letech hospodaření se dostala do finanční tísně, prodala několik pozemků a kloboucký zámek. Žila ve stylu Vídně, kam ostatně také často jezdila za manželem, jenž stále působil ve státní funkci a pod vysokou penzí. Ráda se však na Moravu vracela. Bylo jí 35 let, byla půvabná a dle ústního podání dovedla svých půvabů na patřičných místech plně využívat. Hostěradši sedláci i výrostci ji chodili tajně pozorovat, schováni v blízkém lese, jak se chodí bez plavek koupat.

Začátkem třicátých let přeháněl časkoveckým údolím několik desítek kusů hovězího dobytka nákupčí maďarské státní příslušnosti a židovského vyznání – pan Beschütz. Elegantní Maďar požádal baronku o možnost napojit a pokrmit dobytek před další cestou směřovanou do své vlasti. Do Maďarska však dobytek nikdy nedorazil, zůstal v mladé republice a obohatil zdejší chudý stůl. Pan Beschütz zůstal a z obchodníka s dobytkem se stal vážený pan správce barončina statku a je zajímavé, že ku jeho prospěchu.

U baronů Mittisů se však schylovalo k bouři. Pan baron na Časkovec jezdil, jak mu zaměstnání dovolovalo, a rád se zúčastňoval i honů a občasných veselí, byl však povahy skromné a šetrné. Na žádost a domluvu svého syna Oskara nechal u vídeňského civilního architekta Otty Rudolfa Hellwiga vypracovat studii a pak i projekt na postavení většího rodinného domku na Časkovci. V roce 1933 se začalo stavět. Pan architekt vyprojektoval hezkou stavbu posazenou v údolí a zarámovanou blízkým lesem a dvěma rybníky. Za rok a tři měsíce byl dům hotový, téměř celý vybavený, se zahradou posázenou dřevinami a obehnanou dvoumetrovou cihelnou zdí. Na svou dobu to bylo moderní bydlení jak pro panstvo, tak i pro pomocný personál. Kuchyň v nerezovém provedení, ve sklepě větší nádrž na dešťovou vodu zásobující koupelny, sprchy, WC a prádelnu. V zimní zahradě mramorový krb, v domě knihovna se vzácnými svazky. Po čase pan baron však pochopil situaci a po delším rozvažování dal souhlas k rozvodu. Předtím však ještě stačil složit slíbenou finanční úhradu na stavbu. Vrátil se do Vídně a jinou partnerku již nehledal.

Skupina nejbližších spolupracovníků na dvoře Časkovec. Uprostřed sedící je paní baronka Mittisová, po její pravici sedí pokladník a jeho žena, poslední sedící je kucharka Tóny. Za paní baronkou stojí v klobouku kočí pan Jahoda.

Mladý baron Oskar po absolvování gymnázia pokračoval ve studiu na konzulární akademii ve Vídni a bydlel doma u otce, kterého velmi miloval. Po ukončení studií byl přidělen na rakouský konzulát do Prahy a místo do Vídně začal jezdit na Časkovec.

Paní baronka se časem stala dobrou organizátorkou. Svým podřízeným příliš nevěřila a často je kontrolovala. Její kočí, pan Josef Jahoda z Klobouk, vzpomíná, že na podzim, když se vozila cukrová řepa nebo brambory na vagóny na kloboucké nádraží, dvakrát i třikrát se jela přesvědčit, zda dobře vážíli. Bylo tomu tak i při žních a vlastně po celý rok. Jednou se stalo, že při rychlejší jízdě koně najednou prudce uskočili stranou a paní baronka vyletěla z kočáru obloukem hlavou do příkopu, kde se však okamžitě postavila na nohy. Prudkou

jízdou červená ve tváři se otázala: „Pane Jahoda, viděl jste tu duchapřítomnost?“ „No, viděl, ale u nás tomu, paní baronko, říkáme jinak...“

Na obhospodařovaných pozemcích se pěstoval ječmen, oves a žito, pšenice se tenkrát pěstovala málo, z okopanin převažovala cukrová a krmná řepa, brambory, kukuřice. U statku byly vybudovány dva skleníky, ve kterých se na prodej pěstovala raná zelenina a pro široké okolí veškerá přísada. V maštalích stál hovězí a vepřový dobytek, koně byli ustájeni zvlášť tažní do kočáru a zvlášť pod sedlo. 100 kg ječmene i ovsu se prodávalo za 70 Kč, žito bylo o 20 Kč dražší. Pan správce i mladá paní měli štěstí a vše jim vycházelo. Námezdní dělníci z okolních vesnic byli velmi levnou pracovní silou.

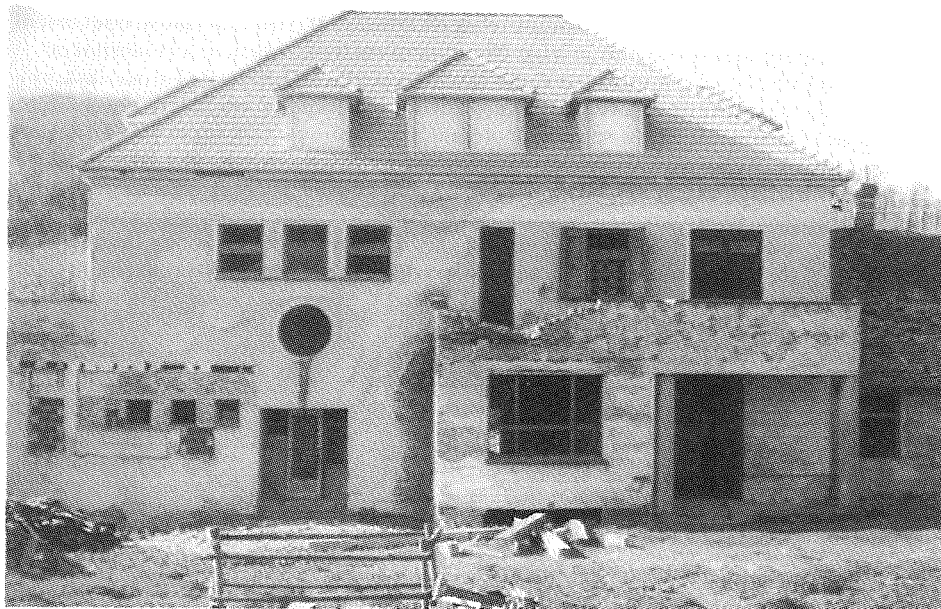
Zaměstnanci statku sklízějící mák

Politická situace v Evropě se však v té době začala komplikovat a po norimberském sjezdu NSDAP a Hitlerově nástupu k moci bylo zřejmé, že se schyluje k válečnému události. Paní baronka začala racionálně přemýšlet. Nejdříve požádala úřady o československé občanství a za vydatné podpory okresního hejtmána dr. Drábka jí bylo k 1. 1. 1938 uděleno. Mladý Oskar vozil z pražského konzulátu špatné zprávy. Beschütz jako Maďar cestovní pas vlastnil a paní baronka o něj jako čs. občanka ihned požádala. Koncem ledna 1939 se svým správcem opustila republiku a přes Francii spolu zamířili k americkým břehům. Šest týdnů nato, 14. března 1939, Hitlerova vojska neprodyšně uzavřela hranice a nastal protektorát.

Další zprávy uvádějí, že se paní baronka v roce 1941 provdala za amerického občana pana Bogardya a také že požádala o americké státní občanství, které 10. 9. 1945 získala. To jí bylo 56 let. Víme o ní také, že na podporu boje za svobodu věnovala při různých sbírkách během války celkem 142 dolary, za což jí bylo poděkováno dokonce samým prezidentem Trummem. Její poslední známá adresa byla 1326 Londondery Vicro Hollywod 46 California.

Mladý pan baron dr. Oskar Mittis po plánovaném útěku své matky převzal hospodářství a určil nového správce Němce, který se o chod statku také dobře staral. Po anexi Rakouska a po zabrání Československého státu přešel dr. Mattis s celým pražským úřadem pod říšské vedení. Rád a často se vracel na Časkovec, teď už v důstojnické uniformě wehrmachtu. U svých nadřízených i podřízených byl pro svou tichou povahu oblíben. Protektorátní

ministr Bertsch strávil s celou svou rodinou dovolenou na Časkovci a okupační prominenti sem jezdili po celou dobu války na různá veselí a na hony pořádané na králíky, kterých byl plný les. Po pádu Francie byl Oskar převelen z Prahy do Paříže, a když projížděl služebně do Berlína, neopomněl se nikdy zastavit doma na Časkovci. Tato zpráva se vždy roznesla po okolí a rodiče za ním chodili s prosbou, aby jejich děti nemuseli na nucené práce do Německa, kam byli posíláni chlapci a děvčata narození v roce 1921. Když přinesli na Arbeitsamt potvrzení o zaměstnání pro wehrmacht v důležitém odvětví, byli osvobozeni od této povinnosti. Zemědělství bylo v tomto směru zařazeno významem jako druhé hned po zbrojním průmyslu. Dr. Mattis nikoho neodmítl a všem, kdo přišel, pomohl.

Sídlo baronky Mittisové v současnosti – po opravě střechy

Po pádu Norska byl převelen z Paříže do Kodaně. Konce války se dožil, avšak na Časkovec se nikdy nevrátil. Zůstal svobodný. Poslední zpráva o něm je stará několik let a uvádí, že žil v Horním Rakousku. Díky poválečným Benešovým dekretům on ani jeho matka neměli na restituce nárok.

Po roce 1945 bylo vnitřní zařízení vilky rozpůjčeno a zčásti rozprodáno za asistence MNV Borkovany, kde je v archivu uložen seznam zapůjčených a prodaných věcí, které nestačili zničit sovětské vojáci. Knihovnu, značně poškozenou, zakoupil a knihy dosud vlastní dr. Gracián Tejral z Brna. Prvním národním správcem byl 7. 3. 1946 jmenován ing. Ludvík Panzner z Pozořic. Po roce 1945 na Časkovci bydlely dvě rodiny deputátníků, což činilo šest stálých zaměstnanců. V roce 1948 zde byla vybudována strojní traktorová stanice s několika traktory a zemědělskými stroji. Meze byly rozorány a půda scelena do větších celků, které vidíme dodnes. Později zde hospodařilo JZD Borkovany, po sloučení s JZD Klobouky hospodářské budovy sloužily pro živočišnou výrobu a betonárku.

V současné době je vilka téměř polorozbořená a rovněž ostatní budovy jsou značně zchátralé. Pozemkový fond ČR, regionální úřad Břeclav vydal část statku novému zájemci, který by chtěl využít nádherného přírodního prostředí tohoto údolí a zabývá se myšlenkou vybudování penzionu pro retardované děti.

Obdobný osud jako Časkovec postihl i Martinice. Po zániku martinického cukrovaru se toto „průmyslové“ středisko kraje dostalo do agónie. Po dlouhé době se pokusil vzkřísit

život tohoto údolí ředitel tehdejší Zemědělské školy v Kloboukách ing. J. Morava. Celý prostor statku využívala škola jako svoje praktické školící středisko. Přitom nebylo vůbec jednoduché ze starých zchátralých objektů vybudovat moderní a funkční výukové středisko. Byl zde vystavěn dívčí i chlapecký internát, vepřín, nová porodna, kravín, polní mlat, velkokapacitní haly. K praktické výuce budoucích zemědělských odborníků zde bylo vše potřebné i se vším komfortem. Opět zde našlo mnoho lidí obživu, neboť vedle studentů zde pracovalo mnoho odborníků různého zaměření.

Po listopadu 1989 se Martinice opět dostaly do slepé uličky. Střední zemědělská škola se transformovala a martinický školní statek se náhle stal přebytečným. Provozní budovy studenti opustili, strojní a technologická zařízení se demontovala a odvezla na jiné školy a nakonec byl zbořen i poslední komín tehdejší fabriky. Martinický statek opět ztichl, i když několik set metrů nad ním pulzuje čilý silniční ruch mezi Brnem a Hodonínem.

O privatizaci teď už jen torza bývalého školního statku se přihlásila Farma Časkovec, která se stala nájemcem a zároveň správcem zbytku majetku. Asi po třileté nerentabilní činnosti se s hromadou dluhů spojila s boleradickou firmou ZEČI, která provádí zemědělskou činnost. Budovy a zařízení využívá pro svoji potřebu, především jako skladiště. Pozemky, na nichž bývalý statek hospodařil a studenti vykonávali svoji výrobní praxi, byly všechny pronajaty soukromým subjektům. Nový uživatel zvažuje ekonomiku možného zavedení živočišné výroby v kravínech a vepříněch a martinický statek znovu čeká na svoji renesanci. Zda a kdy k tomu dojde, je velkým otazníkem, stejně jako v protilehlém údolí na Časkovci.

Informátoři:

Jakobína Šťastná z Klobouk, narozena 2. 5. 1910

Růžena Hutáková z Klobouk, narozena 24. 11. 1910

Josef Hložek ze Starovic, narozen 1916

Použité materiály a literatura:

Archiv Ministerstva zemědělství Praha

Pozemková kniha Hustopeče

Herben, Jan: Do III. a IV. pokolení

Mrštíkové, Alois a Vilém: Rok na vsi

Klobouky u Brna, minulost a současnost, 1969

[Pozn.: Práce Josefa Babáčka z Morkůvek, nar. 1927, vznikla v rámci jeho vzdělávání v Akademii třetího věku, organizované Městskou knihovnou v Hustopečích v letech 1999–2001. Částečně zkráceno.]